

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылыа

Улаа-аалаттык

1966 ч.

МАРТ

15

ВТОРИК

№ 61 (6387).

Өртөө 2 көп.

КУШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАР

ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ПЛАНЫ
КУУСЕТТИНГЕН

СЭКП-ниң XXIII съездинин аалары дээш чарышпы-шаан, чурттуу механизаторларды эрте кепкен чакы чедишкенин уткуп турар. СССР-ниң Топ статистика эр-гелелиниң мезээни дутаар алырга, хову ажыларын-га киржир тракторлар септеэринин планы март он ийи-ге чедир 100,1 хуу кылдыр куусеттинген. Ынчангаш тракторлар септеэринин планы Эвилде инитиин-биле боттанган. 852 муң чыгам трактор чакы ажылдарга белен.

Септеттинген тракторларын инити санында дыка хей республикаларын онаалгадан ажыр септеэн маши-налары база кирип турар. Россия Федерациянын, Белоруссияны, Узбекистанын, Туркменияны болгаш Прибалтиканы дыка хей районнарын колхозтары болгаш совхозтары септеге ажылдарын доозуп турар. Оларга тракторларын чакса белеткээринин планы 94—99 хуу чедир куусеттинген.

ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛ

Партиянын XXIII съездинин Киргизиянын тараажы-лары ховуларга шалыпчы ажыл-биле уткуп турар. Чакы эрте чакып тарылар тарааларын республика бе-же ажы муң гектарга тараан. Чүгле бек дүжүттү сорттар-биле тарып турар.

Республиканын дыка хей ажыл-агыйлары чакы эрте чакып тарылар тарааларын тарылазын доосу-шаан, севка болгаш хову тарып шөлдери белет-кеп турар. Мун-мун механизаторлар чакы хову ажы-ларынга бек киргүзүлери чедип ап турар.

ПЛАН КУУСЕТТИНГЕН

Таджикистанын колхозтары болгаш совхозтары сеп-тоостар тарымал тоорукту болгаш малга ногаан тем-нерин тарылга планын куусеткен. Оларны 11 муң ажы гектарга тараан.

Таджикистанын байдалдарында мал чечиниң чаа культуразы болур тарымал тоорукту тараажылар чүл-

лугузуушкун-биле көрүп турар. Уске үнүштерин шы-лашпазы суггарылга чок чердерге белин ол гектарла-на 180—250 центнер ногаан масаны берип турар.

КУШ-АЖЫЛЧЫ ЗЭЛЧЕГЕ

Орд областын машина тудуужулары съезд мурну-нун чарыжына улуз чедишкенин болуп, эрткен ийи айнын дургунда онаалгадан ажыр дыка хей кызы-бу-ру техниканы берген. Мезеде атты заводтук шөлдери-нин коллектив немере хулаалаларын алган. Механи-ка-аппелге цегиниң ажылдары съезде алар кыл-дыр гидравлика 50 пресстери белеткээрин шип-тирлээ.

ИЙИ КАТАП КӨРҮДЭР

Чукотканын хөмүр баш улустурунун баштайгы бузу-рулгези — Беринговунун шахта эргели — 25 хар-лаан. Дагжылар боттарынын 25 чыл ажылынын тун-неди байырладыг үндүрүшөөн, партиянын XXIII съездинин Директиваларынын төлөвилени таным-каш, хөмүр даш казылазын ийи катап көндүлери-нин шиптирлээ, ол чорук Чукотканын болуун олар чүл-биле хандылар арганы бээр.

ДҮРГЕН ЧОКУТУГ ЖАТНАЛАР

Берлинский Первомайск заводтун кол конвейер-инден чаа конструкциянын «ЖРС-4» дээр дүрген чоруктуг мун дугаары жатказы үнгөн. Мурндагы хевирин жаткаларындал ылгашыр бо жатка ремен-планчат транспортеру-биле дериттинген. Ол чорук оон магадылал хуусаанын бүдүн чартык катап улгатырып турар. Заводтун машина тудуужулары бо чылы кол-хоз болгаш совхоз шөлдериин ажыл-ишчилеринге 22 муң ажы ындыг жаткаларын бээр.

БРАТСКИНИҢ ДӨРГЕН МИЛЛИАРДЫ

Братск ГЭС дөргөн миллиард киловатт-шак элек-троэнергияны ажылдап үндүргөн. Гидростанция чыл эгезинден бээр Топ Сибирянын энергостанцияны пландан ажыр 200 миллион киловатт-шак электро-энергияны берген.

(СЭТА).

ТАРААЖЫ,
СЭЭН ХҮЛЭЭЛГЕҢ МЫНДЫГ:
тараа культураларының, та
бүрүзүндөн алыр күжүм - 10 центнер
суггаттыг черлерден - 18 центнер
силос культураларын - 200 центнер
картофельчи - 100 центнер
ногааларны - 120 центнер

ЧАРЫШКА БЕДИК КӨРГҮЗҮГЛЕР ДЭЭШ

Ш. КУУЛАР,
СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунун
бирги секретары

Күрүнегэ сүт болгаш эт саза-рын бирги квартал планын хуусаа бетинде чедишкенин кууседир дээш районун колхозтарынын, совхозтарынын ажыл-ишчилери демисел күштелдирин турар. СЭКП-ниң XXIII съездинин уткуштур калбар-ган социалист чарыш, партиянын съездинин Директиваларынын төлөвиленин чугаалашкан хуралдар кедээ ажыл-агый ажылдакчылары-нын куш-ажылчы көдүрүшкүнүн болдурган.

Сүт бүдүрерин көздөдир дээш демисел ажыл-агыйларын сүт-ба-раан фермаларында хайныккан күш-биле чоруп турар. Оон ачым-биле район бирги кварталда күрүнегэ сүт садар планынын 75,9 хууун ам куу-седип алган. Эрткен чылдын бирги кварталын ийи айларын күрүнегэ дужааганнан 548 центнер хей сүтү ажыл-агыйлар саткан.

Ажыл-агыйларын чарыжына «Сүт-Хөл» совхоз (директору эш Соловьев, партия комитетинин секрета-ри эш Шагдыр-оол) мурнаашкан. Сүт сазаарын бирги квартал пла-нын ол ажыл-агый хуусаа бетинде-февраль 25-ге куусеткен, март 1-ге чедир пландан дашкаар 116 центнер сүтү саткан. Февральдын сөөлү оон хонунда ол совхоз 217 центнер сүтү күрүнегэ киирген. Квартал-да пландан дашкаар 70 тонна сүтү киирерин хүлээген. Ак-Лаш, Ортаа-Тад, Кара-Чыраа, Ак-Тал-Аксы сүт-бараан фермаларындын ажыл-ишчиле-ри 1966—1970 чылдарда СССР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүлери-нин беш чыл планынын талазы-биле СЭКП-ниң XXIII съездинин Дирек-тиваларынын төлөвиленин таным-каш, боттарында бектен хүлээлге-лерин ал, малды кыштан хур ажы-ларын, чаш малды менди хүлээп ап доруктарынын, сүт бүдүрерин улам көздөдиринге бүтүлгө аргаларын ажылдарын шиптирлээнер.

Партиянын XXIII съездинин алын бекен-биле сагып эдилеэн колхоз (даргазы эш Пичен-оол, партия ор-ганизациянын секретары эш Деспи-жек) кышкы үеде инектерин сүт-күр чорутуу бекдиринге организа-ция, мобилизация ажылды күштел-дирген. Колхозтун дөргүн сүт-бараан фермаларында байдал эки үлгери-ни көргүзүп турар. Ында саанын бүрүзү 1500—1700 кг сүтү боттарында быжылган болук инектеринин би-рээдинден-не чыл дургунда саарын, 100 баш төрүр инекке онааштыр 90. бызааны алырын хүлээген. Оларын алган аазаашкынары ажыл-херектен карышпай турар. Ында саап турар инектерин бирээ-динде ам үеде хүлде ортума-биле 6—8 литр сүтү берип турар. Ол ышкаш Бора-Хөл, Хайыракан ферма-ларында күш-ажылдын организастыг чорутуу эки тургустунган. Ол ажыл-агый март 1-ге чедир 317 центнер сүтү күрүнегэ садып, квартал пла-нын 90,5 хууун куусеткен.

Директивалар төлөвиленин чугаа-лашкан хуралда дөргүн сүт-бараан фермаларын саанчыны Мария Сангы-Бадраа сөз алгаш, мында дээш:

— Бистин төрөөн Коммунист партияныстың ээлчегин XXIII съез-динин Директиваларынын төлөви-лени улуз тургузушкунун програм-мазы деп чүвеки билеп тур мен. Директивалар төлөвиленин сөс бол-гаш чуратай бүрүзү тайбын тургу-зукту күш-ажылче кижилерин хей-аалын улам сергелди турар-дыр. Бирги кварталда сүтү бүдүрер бол-гаш күрүнегэ саар онаалгастыг ажыр күсөдир дээш ажылдарыныс-ты ферманын мурундан хүлээнип тур мен.

Районун оон эске колхозтары бол-гаш совхозтары күрүнегэ сүт саза-рынын квартал планынын март 1-де мынчаар куусеткилээ: «Искра» — 62,4 хуу, «Большевик» — 50,7 хуу, «Чыраа-Бажы» — 62,3 хуу, Ленин аттыг колхоз 46,7 хуу.

Моон ап көргө, чамык ажыл-агыйлар кышкы үеде сүт саалазын куулаатпас дээш демиселди ам-даа кошкак чорутуп турар-дыр. Оон чү-жөөн Ленин аттыг колхозту көр-гүзүп болур. Колхозтун баштаар чери (даргазы эш Хунажык), партия коми-тетин (секретары эш Хертеп) сүт-ба-раан фермаларында күш-ажыл чору-мун экижидерин болгаш социалист чарышты өзү барымдалап органи-заастаап. Колхозта мал чечнери чет-чир хемчөөлүн-биле бар турда, мал-дын чечерлеринге кичээлгей кош-как салдыган. Чикээ, артылың Баян-Тала участогунда (участок эр-гелелин эш Удара), партия эке ор-ганизациянын секретары эш Очу-оол) Улуг-Шык, Белик-Эленин сүт-бараан фермаларында инектерин ажаалда-азыралы таарымча чок бай-далда турар. Инектерге чөм каап бээр гормушкалар кылдырмаан, чечин черге тө каап берип турарында, мал чөм төгөчкелдирин, чөм чарыг-ла-ныга будан-шон чорук болдунд тур-рар. Мурнакчы малчынарын дур-жулазын непердир ажыл ында кошкак чоруп турар.

Район бирги кварталда күрүнегэ 1170 центнер ээтин саар план-ын. Ам кварталдын сөөлү хонук-тары артыган. Эрткен ийи айлар иш-тинде эт белеткеленин талазы-биле районга чүч кылдынганы? Март 1-де байдал-биле алырга, бо талазы-бу-ле мактангытар хире түнөд чок.

Квартал планынга 765 центнер эт чөтпөс азы планын чүглө 34,6 хуу-зу куусеттинген.

«Искра», СЭКП-ниң XXIII съездини аттыг, «Большевик» колхозтар (дар-галары эштер Пичен-оол, Дамдын болгаш «Искраның» даргазы турган Доржу) бир центнер-даа эт күрү-не планынга киирбөөн. Районда улуз ажыл-агыйларын бирээин болур «Чыраа-Бажы» совхоз (директорунун хүлээлгенин кууседир турар эш Ус-ков) 47-де центнер эт дужаап, квартал планынын чүглө 20 хире хууун кууседип алган.

Эт дужаалазынга Ленин аттыг колхоз, «Сүт-Хөл», «Тына» совхоз-тар дээр чедир турарлар.

Күрүнегэ эт белеткеленин ужур-дузын Чалаана хоорай Совединиң, Хендирей, Шени, Чырагы келээ Со-веттерниң куускомнары (даргалары эштер Интик, Доржу, Сеникпаа, Хор-ду) эки билеп, чурттакчы чон орту-дунга угаалыг-таанымын алыг ажылды күштелдирген. Ол келээ Со-веттер квартал онаалгаларын дол-дур болгаш ажыр куусеткилээ. Моон-биле нады Ишкын, Алдан-Маа-дыр келээ Советтерин чурттакчы чонундан чакыс килограмм-даа эт күрүнегэ дужааттырмаан. Ол ышкаш Чалаана келээ Совет эт белеткел-ини талазы-биле дыка кошкак ажыл-дап турар.

Партиянын ээлчегин XXIII съез-динин ажыттынар хүнүгө чедир хей эвес үе артыган. Күрүнегэ эт, сүт саар талазы-биле алган хүлээ-лгенин долдур болгаш ажыр куусе-дир дээш организацы ажылды, социалист чарышты күштелдирерин, бо талазы-биле ажылды харыялап турар бугу организацыларын, олар-нын удуруткучуларын негеделин болуру СЭКП-ниң райкомунун-даа, көдээниң партия организацылары-нын-даа дорт хүлээлгени болуп ту-рар.

Тракторлар септелгези доозулган

Эрзин районун «Коммунистче орун» колхозта трактор септелге-зи доозулган. Септелгенин шынары мурнуку чылдарга деңизерге эки болган. Амгы үеде илчилерин, андазыннын, кукуруза чашты-рар машиналарын септелгези чоруп турар. Септелгиче К. Бюрье-маз, Б. Дембирел, Е. Дамдын-Сюрюк олар хүн нормазын 100—120 хуу кууседип турарлар.

Белеткел шапкынчаан

Частык мезээниң кыйгылык күш-төр ууук чокка эде берген. Хүн караа чылып келген. Ажыл-ишчиле-рин чакы ажылдарга далаштырып турар үе келген. Шөлдөр ак шымын удаа ап октаптар, замнаарактар аян туруп ырлажы бээр. Ынчангаш ажыл-агый бүрүз чакса белеткелин кылап, чөтпөс-дудуун көрүп ап турар.

Чөөн-Хемчиктин «Искра» колхо-зунда чамык чүдүр шору кылдын-ган. Ол артель бирги кварталда тра-кторлар септеэринин планын март 10-да кууседипке, а ам артык тех-никаны каш хонуктан доозарынын кырында. Келээ ажыл-агый машина-ларындал 16 андазынын, урезин ча-жар 14 машинаны, 117 илчилрин, 13 катокту белеткээ.

Тараажылар 1780 центнер уре-анин арыгаш, склада уруп алган. Хову тургалдарынын септелгези база эгелээ. О. Эчеч-Кулакка баштаган бригада Белир-Бажында 200 гек-тар шөлдүн хараганын сеп жиришкен.

АЖЫЛЫҢАР БҮДҮНГҮР БОЛЗУН!

РЕПОРТАЖ

— Ооржак Дудуй-оолдун брига-да-ыраа бараал, моон мурунда бу-дурга планы куусеткен, үрүгүч сөөлү чери ээлеп турган, ам чал-гынаптан чүве дег алаарган ууус-ден, дөх чалгынын Илчинин чу-лаалды.

Рудникте шөйлүг асфальтыг орумтал, эртенги хүнүг баштайгы херелдери-биле дөң улдар ор-ган хиревест-ле, озаалды берип-тир бис: дагылар бистин мурнап чедип келгелээ болду. Ооржак Дудуй-оолдун бригадазынын бүгү келгилерин чакыс чедир чыгы берген, ажылчы хевирин келди, даг-дугу казар херевестерин бе-леткеп тур. Автобус-биле кел чыг-каш, дооспап чугаалыг уламчы-лап кижилер-даа бар.

Тымыш черинге келгилеривеске ажыл эгелээ. Ээлчег көргүзүп дүңгүзүндөн эки болуун дээш бри-гадир ажылдаар ургайын дүүн-не белеткээ-дир: даг-дугун ылгаш алпарган курут даштарыны булды-раар ырадып кааткан, а чаза тешикчилер чаа черлерин үтүзүп, чаза тешип белеткеп каан.

Удаалыпалач, далай чалгыны ыш-каш өңүг, даг-дугун ылгаары ми-дүз-ла белен эвес: забойщик кижини бүрүзү хүлде 110 килограммдан дээш эвес руданы малаар. Бо та-лазы-биле Кара-оол Ооржак улуз тургузулган. Борбак руданын ал-гаш, куксун-хаа-биле тон кы-лаш, үнелгил байлак кочалче, хер-ек чогу — черке барып дүжөр.

Оон хөдөлүп турарынын ээтин аажок, 1958 чылда аңаа көп, мага-зынер, боловалар, чурталга ба-жынары тударына иденкейлиг кирижип келген турдугу. Даг-дугу болбазырадыр комбинаттын баш-тайгы ээлгээ ажылдап кирерге, тымышча аңылал эгелээ. Боду-нуң байлак дуржугуна анык өөрүгө улуз күзөл-биле дамчыгы берип турар.

А забойщик Хенал-оол даарта ажылдаар участогу белеткей бер-

чоруктан чайладыры-биле күш-ажылдык сагыла-чуртуну үрээр чорукту болдурбайын үзе шиптир-лөөн, чугаалашкан бис.

Чаа эзу-биле аңылал эгелээни-нелде баштайгы хүн-ле эки түн-недир көргүскен: забойщик бүрүз-ле 110 кг арыг руданы берген, бо дөргө норманы 100 хуу куусетке-ни ол. Чедишкын кижилерин хей-аал киирген. Оон дараазында хүн үс хууга база ийн хуу немерешкен. А январындык бүдүргө планын 115 хуу куусеткен болдуус. Фе-раль айнын далаазы Совет Арми-янын болгаш Шериг-Далай Фло-дун хүнүдө куусеттинге.

Ол хүдөн эгелээ, мартын ээл-чөккө киргилгес. Бо айнын бүдү-руге планын совет уластуң амы-дырында чугула болушкуну — СЭКП-ниң XXIII съездинин ажыт-тынар хүнүгө чедир күсөдирин-гесте хүлээлгени бис — деп, «Тына даг-дугу» комбинаттын рудингиде забойщиктер бригадазынын брига-дир Ооржак Дудуй-оол бодууд чугаалын дооскап.

Бригаданын келгилерин 1966—1970 чылдарда СССР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүлери беш чыл планынын Директивалар төлөвиле-ни-биле танымкаш болгаш оон илг чүдүзүшкүнү-биле дөткөөн. Алган теминин кошпатайын, улам соруктуг ажылдап турган, беш чылдын баштайгы чалгынын бүдү-руге планын 103 хууун эвөш эвес күсөдип, продукциянын ты-нарын улам бедирерин забойщик-тер шиптирлээ.

Ажылдар бүдүгүр болуун!

ЧУРУКТАРДА: Кара-оол Хомуш-ку аңыл үеинде (солгай талазын-да) болгаш бригаданын келгиле-рин (солгай талазында) Саат Ак-оол, Күжүгет Каадыр-оол, бригадир Ооржак Дудуй-оол олар ажыл сооп-да.

В. АННИН.

Фотолар авторуу.

Бөдүүн кижилерниң өөрүшкүзү

СЭКП-ниң XXIII съездинин Дирек-тиваларынын төлөвилени бистин рес-публиканын ажыл-ишчилери таным-каш, бистин социалист күрүнеистин ком-мунист келир үеде бурнугарлаашкы-нынга чугула базымнарын ында көрүп турарын чүдүлгүзүшкүнү-биле хүлээп ап, бекид көдүрүлүшкүнүг ажылдап ту-рарлар.

Барын-Хемчикте Арысканыг-Арыг суурнуң садыгызы Монгуш Хүлөр-оол эрткен чылдын бараан саарылгазын планын ажыр куусеткен. Ам ол бо чыл-дын бараан саарылгазын планын 125 хуу күсөдир социалист хүлээлгени алгаш, коммунист күш-ажылдын ша-лыпчы деп бекид атты чедип алыр со-рулганы салган.

— Чүглө суурнуң чурттакчыларынын эвес, база ырак-чоок кыштагларда мал-чыннарын чагыларын өй-шаанда куу-седип, садыг ажылынын культуразын улам бедилерин чедип алыр дээш ажыл-дап турар мен — деп, эш Хүлөр-оол чу-гаалап турар.

Кызыл-Мажалык суурнуң коммунал хандырылга контаразынын ажылчыны эш Ооржак Хаажыкка удурткан туду-жу бригада ийи аал ишти чурттаар бир бажынын ханазын тудуп дооскан бол-гаш ам база бир ындыг бажынын тудуп эгелээ. Съездинин ажыттынар хүнү-нүн бүдүзүгө чедир ол ийи бажыны бурун дооскаш, ажылдап киирерин бригада хүлээген.

— Бистин улуг Төрөөн чуртууаустуң ажылчы чоннарыннын материалдыг чаа-гай байдалын моон сонгаар-даа улам экижидеринин чаа сорулгаларын айт-кан бистин үенин бо чугула докумен-тин чугаалажып көрүп турар бо күш-ажылчы хүннерде. Төрөөн чурту, чо-ну дээш өөрүшкү, чоргаарал кижинин хө-рек-чүрөөн долуп келир, назылап кы-раан-даа болза инитинин херээнге үлү-гү-хууну кириксээни келер-дир, ынчангаш Ак-Довурак хоорайнын хлөб заводунда танымалдап ажылдап турар мен — деп, пенсионер И. Кустүгүр чугаалап турар.

Т. ТАЛГАНЧЫК,
бистин тускай корр.

